

**RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGIOUS
ORGANIZATIONS AND THE STATE**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН РЕЛІГІЙНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ І ДЕРЖАВИ**

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Professor of the Department of
International Politics,
Faculty of International Economic
Relations,
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної
політики
факультету міжнародних
економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Manzyuk M. V.

*Postgraduate Student, Department of
International Politics,
Faculty of International Economic
Relations,
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Манзюк М. В.

*аспірант кафедри міжнародної
політики
факультету міжнародних
економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Одним із найважливіших, практично значущих аспектів співвідношення права і релігії є взаємовідносини та взаємовплив суспільних інституцій держави і церкви. Проблематика типологізації державно-релігійних відносин постійно перебуває в полі зору науковців європейських країн – України, Румунії, Німеччини, Іспанії тощо.

Багато вчених зазначали свої погляди на класифікацію моделей відносин держави і церкви. Одну з класифікацій моделей (типових видів) відносин держави та релігійних об'єднань подає дослідник-правознавець Д. Вовк. За критерієм правового статусу церкви в державі він виділяє примат церкви над державою, підпорядкування церкви державі, державно-церковне протистояння та автономію держави і церкви [1, с. 176].

Модель примату церкви над державою передбачає домінуюче становище церкви в усіх чи в більшості аспектів суспільного життя.

Модель підпорядкування церкви державі виникла в європейських країнах, де перемогла Реформація, а також у деяких католицьких

країнах унаслідок зміцнення державної влади й на тлі бажання дати відповідь на державницькі прагнення католицької церкви у вигляді втілення принципу територіалізму. Цей принцип проголошує визнання повного державного суверенітету на всій території держави, зокрема й над усіма релігійними громадами та об'єднаннями. Гаслом при розбудові даної системи взаємовідносин стали слова «*cuius est regio, illius est religio*» («чия влада, того й віра»). Подібна модель обумовлює наявність державної чи офіційної церкви, якій надаються всілякі преференції і загальна підтримка. Права ж інших релігійних громад обмежені, свобода вільно обирати релігію значно звужена. Слід мати на увазі, що в радикальних варіантах принцип територіалізму може виявлятися в примушенні до переходу громадян у лоно провідної церкви, у вигнанні з країни або навіть знищенні послідовників іншого – не пануючого в державі – віровчення [1, с. 177].

Модель державно-церковного протистояння не завжди виділяється у фаховій літературі як окрема форма відносин держави і церкви. Водночас існування такої форми політичного режиму як тоталітаризм, численні історичні приклади існування тоталітарних режимів переконливо свідчать про можливість виокремлення такої моделі.

Зрештою, четвертою моделлю відносин держави з релігійними об'єднаннями є модель автономного існування держави і церкви, яка властива більшості сучасних країн світу. Вслід за іспанським фахівцем Г. Мораном деякі вітчизняні правознавці виділяють у межах цієї моделі сепараційну і коопераційну форми [2, с. 79; 3, с. 65].

У межах сепараційної форми даної моделі виокремлюють два напрями: антагоністичний (або французька модель відокремлення церкви від держави) та неантагоністичний (відповідно американська модель) [3, с. 65].

Коопераційна форма моделі автономного існування держави і церкви, зі свого боку, ґрунтується на ідеї «рівності» держави і церкви як суб'єктів взаємовідносин, на їх співробітництві та підтримуванні паритетно-рівноправних партнерських взаємозв'язків.

Коопераційна форма державно-церковних відносин фактично обґрунтовується і сучасними православними авторами (С. Фотіу та іншими) [6, р. 42].

Зрозуміло, що виділення означених вище моделей церковно-державних відносин, їх визначальних особливостей є значною мірою умовним, адже жодна з них ніколи не існувала в «чистому» чи довершеному вигляді протягом тривалого історичного часу.

Українські та західні правознавці єдині в переконанні, що одним із найдавніших міжнародно-визнаних прав людини є право на релігійну свободу.

Міжнародно-правову основу захисту права на свободу думки, совісті та релігії становлять акти ООН, регіональні угоди в галузі загальної концепції прав людини, а також міжнародні документи, що регламентують умови реалізації даного права як такого. Основними універсальними міжнародно-правовими актами у цій сфері є Загальна декларація прав людини від 1948 р.

Провідне місце серед регіональних міжнародно-правових актів, що передбачають забезпечення реалізації і захисту права на свободу думки, совісті та релігії, посідають:

– Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод від 1950 р.,

– Американська конвенція права людини від 1969 р.,

– Європейська рамкова конвенція про захист національних меншин від 1995 р. та деякі інші [4, с. 107].

Правознавці та релігієзнавці одностайні в думці про те, що будь-яке підпорядкування сфери діяльності релігійних об'єднань потребує правового регулювання.

Трактовка церковного права як сукупності норм, які регулюють різні аспекти церковних відносин, засвідчує, що поняття церковного права не збігається з поняттям канонічного права, адже під канонічним правом за традицією доцільно розуміти, правові норми, джерелом яких є канони вселенських соборів та *Corpus Juris Canonici* – збірник католицьких правових норм. Розширене тлумачення канонічного права подає український науковець Г. Трофанчук: в його тлумаченні це сукупність правових та релігійних норм, створених церквою для регулювання відносин усередині церковних організацій, а також між церквою та світськими особами [5, с. 426].

Література:

1. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення : монографія. Харків : Право, 2009. 224 с.

2. Котляревська Г. М. Моделі нормативного регулювання взаємин між державою та церквою. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 1. С. 78–85.

3. Міма І. В. Моделі державно-церковних відносин: порівняльний аспект. У кн.: *Держава і право* : зб. наук. праць: *Юридичні і політичні науки*. Вип. 29. Київ : Інститут держави і права Національної академії наук України, 2005. 728 с. С. 63–70.

4. Сорокун В. М. Міжнародно-правовий захист права на свободу совісті та віросповідання: монографія. Харків: Константа, 2010. 251 с.

5. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 448 с.

6. Fotiou S. S. The Church in the Modern World. Berkley : InterOrthodox Press, 2000. 84 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-34>

**FEATURES OF THE DEVELOPMENT
OF NATIONALIST IDEOLOGY IN THE 1930S.**

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ
В 1930-ТІ РР.**

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Professor of the Department of
International Politics,
Faculty of International Economic
Relations,
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної
політики
факультету міжнародних
економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Osukhovskiy O. I.

*Postgraduate student, Department of
International Politics,
Faculty of International Economic
Relations,
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Осуховський О. І.

*аспірант кафедри міжнародної
політики
факультету міжнародних
економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

У 1920 рр. були сформульовані чіткі засади ідеології нового українського націоналізму (насамперед Д. Донцовим). У 1930-х рр. було сформульовано політичну доктрину нового націоналізму, тісно пов'язану з організаційною розбудовою ОУН, виробленням та прийняттям її програми.

Одним із авторів концепції національної революції став член Проводу українських націоналістів (ПУН) Микола Сціборський (1897–1941), колишній офіцер армії УНР, який пізніше закінчив Українську господарську академію в Подєбрадах, провідник Легії Українських Націоналістів (1925–1929). Сціборський – автор декількох теоретичних праць, що стали підставовими в політичній доктрині ОУН.